

Radiospaning: Sverige

I Svenskfinland pågår en debatt som aldrig slocknar: den om musiken i Radio Vega, den ena av public service-bolaget Yle:s svenskspråkiga radio-kanaler (vuxenkanalen). Somliga tycker att musiken är för poppig, andra att den är trist och dammig. Självslipper jag bekymra mig: eftersom jag vuxit upp vid Kvarken, inom Vännäs-sändarens räckvidd, står apparaten oftast inställd på Sveriges radio om det inte är finskspråkiga Yle 1 som låter. Eftersom man numera kan lyssna på all världens public service-radio via nätet kommer här en radiospaning med sverigesvenska alternativ till daglig Vega-irritation.

*

OBS, ett av Sveriges äldsta radioprogram, har sänts sedan 1963. Essäer på omkring tio minuter med ett ämnesspektrum nästan lika brett som i *Nya Argus*. Bland de återkommande, pålitligt tankeväckande essäisterna finns Helena Granström, Dan Jönsson, Aase Berg och Eva-Lotta Hultén. Ibland dyker det upp *one hit wonders* med överraskande vinklar på något specifikt ämne. Under det senaste året har jag fastnat för bland andra handkirurgen Hanna Frosts ”Handen sitter i hjärtat” som i lekfulla associationer tar lyssnaren på en stundtals hisnande färd mellan stamceller och marmorskulpturer, avnagling och dualism; och för Lisa Carlssons ”Vilhelm Mobergs utvandrarepos som frontlitteratur”, en betraktelse över hur roman-sviten ansluter till och ger näring åt den falska föreställningen om det förkoloniala Nordamerika som vilt och orört av mänsklig civilisation. *OBS* ymnighets-horn får ytterligare djup av att essäerna finns tillgängliga i textform.

Sveriges radio berömmar sig gärna av sina utrikes-

korrespondenter och *stringers*. Mina personliga favoriter är sådana som dels kan tala det utrikiska språket i fråga, dels har egna röster som mina öron gillar:

Hanna Sahlberg är numera återkommen från Kina men hörs som sakkunnig när det är påkallat. I podd-arkivet finns serien *Det perfekta Kina*, och hon förekommer i en del avsnitt av *Kinapodden* (som nog kan vara värd att lyssna på också utan Sahlberg).

Fredrik Wadström var tidigare Rysslandskorrespondent och har fortsatt hålla koll, även på Belarus och Ukraina och i synnerhet på kulturyttringar – gärna oppositionella konstnärer och diverse subkulturer. Om den sovjetiska rockgruppen кино någon gång ljuder på P1-frekvens är det Wadströms förtjänst. Han är redaktör för *Radiokorrespondenterna Ryssland* och hörs i olika kulturradiosammanhang, här måste jag tveklöst nämna *Himmel och helvete – Dante bit för bit*, en ”förtrollad vandring genom Dante Alighieris diktverk Den gudomliga komedin”.

Från Kairo bevakar Cecilia Uddén Mahgreb och Västasien, och medverkade självfallet i *P1:s Mellan-östernpodd* som sändes i närmare femtio avsnitt och finns kvar i arkivet. Då och då återkommer Uddén till sin gamla vän Farouk, känd för lyssnarna som ”skräddaren i Gaza”, som levererar gräsrotsperspektiv från Palestina.

P1:s utrikesmagasin har det talande namnet *Konflikt* – omvärlden tycks härbärgera ett ändlöst antal motsättningar. I det timslånga programmet hinner man med ordentlig fördjupning i till exempel ”Pengarna bakom porrsajten Pornhub”, ”Natos demokrati-problem” eller ”Spioneri och stormaktskamp på havets botten”.

På tal om röster, har någon talat om för Etienne Glaser att det knappast finns någon annan som på samma sätt kan läsa *Dagens dikt* (ett annat urgammalt program) så att man verkligen hör själva dikten?

Glaser läser utan åthävor, som när en skicklig typograf har satt texten, och orden går rakt in utan hinder.

Katarina Wikars kännsrika röst säger i stort sett alltid någonting hörvärt. För att nu nämna något: *Kulturradios sommaruniversitet: Förklara kapitalismen* i två delar (från 2012, fortfarande tillgängligt och giltigt) av Wikars och Lars Hermansson. Wikars ställer synbart enkla frågor till ekonomihistorikern Jan Jörnmark i en dialog som rör sig lätt fastän över bråddjup, med en underliggande torr och skarp ironi. Och Jörnmarks värmländska accent är njutbar som toscacaka.

Klassikern, ett program i det korta formatet, plockar upp gamla favoriter. ”Gammal” och ”klassiker” är förstas töljbara begrepp, i *folj* rotade Hedvig Weibull fram ett kassettband med en intervju hon – en mycket ung *Diva*-läsare på vällfart till Ekenäs – gjorde med Monika Fagerholm år 2000. Weibull satte också *Diva* i handen på en nutida fjortonåring och fick ett utlåtande.

Hantverket, lika kort, presenterar kulturyrken vars utövare oftast är anonyma men nödvändiga och definitivt kul att bekanta sig närmare med: operasufflösen, biografmaskinisten, attributmakaren, bokbindaren, rammakaren, pianostämmaren...

Lundströms Bokradio, som Jonas Franzon skrev om i *Nya Argus* nummer 5–6/2015, finns kvar och missa för all del inte *Radioföljetongen/Radionovellen* med sina ljudboksskatter. I vintras sändes till exempel *Pappan och havet*, nyinläst av Alma Pöysti; dessförinnan en repris från 1985 av Émile Ajars *Med livet framför sig* – en önskerpris, sades det, och jag tror på't.

*

I grannkanalen P2 hörs övervägande musik och snack om musik. I mitten av februari sände *P2 Dokumentär* ett program med särskild aktualitet denna vår när också nordbor kommit på att intressera sig för vad den ungerska oppositionen har att säga: ”Ungerns oliktänkande möts i Judit Rajks salong”, om ungersk kulturpolitik, om konst och musik som går under jorden och folk som tvingas vakta sin tunga. I den frispråkiga sångerskan Judit Rajks salong är oliktänkare välkomna. Och Beethovens Egmont-ouvertyr har ackompanjerat protester alltsedan 1956.

Dokumentären ”Den föränderliga kvinnorösten”

berättar om självklarheter det oftast tigs om: att flickor hamnar i målbrottet och att mens, barnafödande och klimakterium kan påverka rösten avsevärt. ”Det högre ståndet – kvinnor i mansroller” behandlar byxrollernas väsen och besöker en kurs för operasångerskor, i praktiken en dragkingworkshop, där deltagarna inser att en strumpa i skrevet och (imaginära) apelsiner i armhålorna kan göra underverk med trovärdigheten.

”Hur låter gud?” En oväntad fråga och ett oväntat resultat. Marie Wennersten talar med (den fenomenala) musikern Sara Parkman, oudvirtuosen och musikvetaren Ahmad al Khatib, Malin Stenberg som regisserade Folkoperans uppsättning av Lars-Erik Larssons *Förklädd gud*, och musikern-konstnären Dror Feiler som tonsätter med vitt brus. Även en ateist kan lyssna andlöst till det här.

Ett par tips till: lyssnarfrågor får upplysande, väljudande svar i *Fråga musikprofessorn* och *Folkmusiken i P2* spelar musik från hela världen. Låtlistan täcker hela fältet från radikaltraditionellt till flygande fusioner och är något helt annat än de flesta andra kanalers monotona upprepningar. Men någon gång händer det faktiskt att DJ Bunuel i sitt eklektiska *Lux*¹ i Radio Vega plockar upp samma spår. Så jo: en gång i veckan, på söndag eftermiddag, vrider jag över till Vega.

Och för att nu inte bara stritta syra på Svenska Yle: det finns en serie essäer att lyssna på också där. *Deep Kultur* heter den. Tyvärr litar redaktionen inte på styrkan i orden utan har bäddat in dem i en designad ljudmiljö som hotar att ta över lyssnarhjärnans fokus, i synnerhet om man av någon anledning också annars har lite svårt att urskilja ord, men jag vill ändå avsluta med att gestikulera eftertryckligt med programkrattan mot Deep Kultur, specifikt Lasse Garoffs essä *”Världens bästa spel och vad det lärde mig – En historia om go”*². Den är riktigt jäkla fin.

IKA ÖSTERBLAD

Sveriges radio: gå till <https://sverigesradio.se> och sök loss! Mobilappen SR Play är behändig.

1 <https://areena.yle.fi/podcastit/1-4521287>

2 <https://arenan.yle.fi/poddar/1-50831296>